

Таким чином, психологічний супровід навчання школярів у класах з поглибленим вивченням предметів музичного профілю передбачає ведення психодіагностичної, профконсультаційної, корекційно-розвивальної та просвітницької роботи.

Література:

1. Гончарова Н.О. Психологічні особливості формування кар'єрних орієнтацій студентів. *Психологія і особистість*. 2020. № 2 (18). С.223-233.
2. Харченко А.С., Шевчук В.В. Критерії комплектування класів в умовах допрофільної підготовки. SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT #27 : MONOGRAFIA POKONFERENCYJNA (Krakow30.03.2020 - 31.03.2020): Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. Warszawa, 2020. Część 27. Str. 80-81.
3. Юдіна Н.О. Дослідження особливостей полімотивації студентів. *Наука і освіта*. 2014. № 6. С. 143-148.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ВПЛИВУ ВИРОБНИЧИХ СИТУАЦІЙ НА ПРОФЕСІЙНУ ВІКТИМНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В ХОДІ ЖИТТЯ

Чайкіна Н. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
nataliyachaikina@gmail.com*

Традиційно намагання розібратися в причинах виникнення різних деліктів зводиться до дослідження закономірностей здійснення злочину й поведінки злочинця в певній соціальній ситуації. Тоді ж як необхідно враховувати, що дії жертви і злочинця в певному смислі взаємообумовлені, що вимагає розгляду ланки злочинець-злочин-жертва через призму аналізу соціальних умов життєдіяльності не тільки злочинця, але й причин й форм поведінки жертви. Як свідчать проведені різними авторами дослідження [2, 3, 5, 6], не у всіх випадках людина стає жертвою випадково. Нерозривність пари злодій-жертва має свої причини, які можуть бути також пов'язані із задоволенням потреб злочинців, особливо через використання ними посадових можливостей у професійній діяльності [2]. Однак, широке коло психологічних причин, умов і механізмів поведінки потерпілих внаслідок психотравмуючих впливів професійних деструкцій й ризиків стати жертвою обставин заподіяної їм шкоди, вивчений ще недостатньо, що і обумовлює розгляд даної проблеми.

В.В. Голіна і Б.М. Головкін зазначають [1], що віктимогенна ситуація на виробництві часто не залежить від особистісних властивостей працівника, а обумовлена заняттями, які пов'язані з професійними ризиками. Вірогідність стати жертвою злочину в такому випадку має гетерохронний характер, який зумовлений специфічними взаєминами із людиною, яка заподіяла шкоду – злочинцем. Злочинець, використовуючи свій службовий статус і прагнучи втягнути працівника у свої шахрайські схеми, підвергає останнього ризику

втратити ділову репутацію, а то й роботу. Такі психотравмуючі дії призводять до негативного психоемоційного стану.

Б. М. Головкін [1], виділяє три основні напрями професійних криміногенних ризиків: доступ до грошей і матеріально-технічних цінностей; потенційна криміногенність сталих робочих ситуацій; конфлікт інтересів під час виконання професійних функціональних обов'язків. Інші дослідники [3, 5, 6] пропонують виділяти такі професійні ризики:

1. Технічний ризик – співробітники стають жертвою злочинця, нещасного випадку, власної недбалості чи професійної помилки із-за відмови технічних пристроїв (зброї, боєприпасів, авто- й іншої техніки).

2. Корупційний ризик – протиправне використання співробітниками свого службового становища з метою одержання матеріальних й інших благ від фізичних і юридичних осіб всупереч професійним інтересам. Найнебезпечнішим наслідком такого ризику є включення співробітника в злочинні схеми чи мережу, коли ті, хто здійснює функцію контролю за виконання посадових обов'язків примушують їх забезпечувати свої злочинні вимоги.

3. Криміногенний ризик – співробітники взаємодіють із представниками організованої злочинності з метою задовольнити власні чи корпоративні інтереси.

З психологічної точки зору, вирішальну роль у процесі віктимізації потенційної жертви професійних обставин, відіграють фактори індивідуальної віктимності, зокрема прояви вербальної/невербальної агресії, ворожість, слабкість нервових процесів, ригідність мислення і стереотипізацію поведінкових стратегій, акцентуації характеру, переоцінка власних інтелектуальних здібностей, неуважність в роботі та елементарна недбалість. На наш погляд, схильність до індивідуальної віктимності обумовлена в першу чергу становленням «Я»-базового особистості працівника, коли хибні сімейні рольові позиції породжують підґрунтя для формування властивостей, які в подальшому дозволяють йому бути втягнутим у протиправні дії.

Також на професійну віктимізацію потенційної жертви впливають фактори і групової віктимності. Як зазначає В.О. Туляков [6], групова професійна віктимність характерна для представників професійної спільноти, які стають жертвами злочинів внаслідок підвищеної схильності до порушення своїх функціональних обов'язків пов'язаних з родом виробничих завдань і управлінських рішень. Розділяють особистісну і рольову групову віктимність, на яку впливають соціально-психологічні і соціально-рольові властивості особистості, а також спільні психологічні, соціальні, освітні властивості певної групи людей за професійною ознакою, які виконують схожі типізовані соціально-професійні ролі, що обумовлюють ризики стати жертвою подібних за своїм характером злочинів.

Уразливість до професійної віктимності часто буває зумовлена також певними ризиками і виробничих ситуацій [5]:

а) внаслідок взаємодії і спілкування зі злочинцями: службовці органів правопорядку і кримінальної юстиції – поліцейські, працівники установи

виконання покарань, слідчі, прокурори, судді, а також адвокати, у зв'язку із виконанням ними функції захисника чи представника;

б) внаслідок доступу і повноваженнями розпоряджатися грошовими коштами і товарно-матеріальними цінностями: бухгалтера, касири, інкасатори та інші;

в) внаслідок криміногенності робочої ситуації, в якій систематично опиняється потенційна жертва (охоронець, водій таксі, продавці нічних торговельних мереж, експедитори, водії-дальнобійники та інші);

г) внаслідок конфліктності робочих ситуацій (журналісти, оператори АЗС, мисливські і природоохоронні інспектори та інші);

д) внаслідок «невинної» схильності із-за специфічного професійного або економічного становища, коли потенційна жертва випадково опиняється на місці злочину.

Психологічні особливості професійної віктимності завжди відображаються на диспозиційних властивостях особистості та у когнітивних, емоційних і поведінкових стратегіях поведінки, як звичайного працівника так і владно-адміністративних структур. В процесі тривалого здійснення професійної діяльності, коли віктимогенні чинники мають сталий характер, змінюються такі якості особистості, як: ціннісні орієнтації, стереотипи сприймання, характер, спосіб спілкування й поведінки, тощо. Також відбувається професійна деформація особистості, коли знижується адаптивна стратегія поведінки працівника, якість виконання професійних функцій, відчуття втомленості та професійне вигоряння в цілому, що зрозуміло, перешкоджає професійному й особистісному розвитку та емоційному задоволенню праці та всього життєвого і професійного сценарію в цілому.

Тому, в освітньо-професійну програму підготовки майбутніх спеціалістів, професійна діяльність яких буде пов'язана з віктимогенними чинниками, необхідно включати дисципліни психологічного спрямування, з метою розвитку критичного мислення, прогнозування ризиків і ступеня небезпеки професійної діяльності й життєвих ситуацій, навичок психодіагностики і вибудовування адаптивних стратегій поведінки в складних професійних ситуаціях.

Література:

1. Віктимологія : *навч. посіб.* / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М.Ю.Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2017. 308 с.

2. Довгаль М. Професійна віктимність представників органів державно влади. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1(13). С. 71-81 URL : <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2017/dovgal.pdf>

3. Джужа О.М. Проблеми потерпілого від злочину (кримінологічний та психологічний аспекти) : *навчальний посібник*. Київ : Українська академія внутрішніх справ, 2004. 51 с.

4. Кісіль З.Р. Професійна деформація працівників органів внутрішніх справ України: історіографія та феноменологія. *Науковий вісник Львівського*

державного ун-ту внутрішніх справ. Серія психологічна. 2014. № 2. С. 33-44.

5. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне дослідження) / Кол. авторів; за заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова. Х. : Вид-во Кроссроуд, 2008. 364 с.

6. Туляков В.О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми) : *монографія*. Одеса : [б.в], 2000. 480 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

Чепіга В.І.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
chepiga@gmail.com*

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день в Україні молодим людям часто складно працевлаштуватись, що відображається на спрямованості на професійне навчання вже у виші – вони часто не орієнтовані на отримання знань і формування умінь та навичок, необхідних для успішної самореалізації у житті. При цьому, спрямованість на професійну діяльність та відповідна мотивація навчання у юності може мати зовнішній характер, бути зумовлена виключно прагматичними цілями, що не відповідає умовам гармонійного особистісного розвитку студентів.

У зв'язку з вищесказаним зростає інтерес дослідників до психологічних чинників успішної навчальної діяльності студента, його професійного становлення. Специфіка професіоналізації та професійної спрямованості висвітлено у працях таких дослідників, як М.Й. Боришевський, Є.І. Головаха, Н.О. Гончарова, В.В. Давидов, І.В.Дубровіна, О.В.Киричук, Б.С. Круглов, В.Ф. Моргун [1], К.В. Седих, В.А.Семіченко, Т.Є. Тітова [2], Б.О. Федоришин, А.С. Харченко, Н.О. Юдіна [3] та ін.).

Проте, дані дослідження зосереджують свою увагу на вивченні специфіки навчально-професійної мотивації студентів у розрізі професійної готовності, зв'язку з рядом особистісних детермінант, навчальними досягненнями, тощо, залишаючи поза увагою вплив такої вагомої інтрапсихічної характеристики студента як рівень саморегуляції. Так, у науковому доробку не вистачає психологічних досліджень, які б відображали специфіку професійної спрямованості студентів з різним рівнем сформованості умінь саморегуляції.

Мета роботи – проаналізувати особливості професійної спрямованості майбутніх психологів з різним рівнем саморегуляції.

Методика та організація дослідження. У дослідженні використані: Тест-опитувальник для виявлення рівня професійної спрямованості студентів (Т.Д. Дубовицька); «Мотивація навчання у виші» (Т.І. Ільїна), методика діагностики навчальної мотивації студентів (за О.О. Реаном та В.А. Якуніним, модифікація М.Ц. Бадмаєвої) та опитувальник «Саморегуляція» (О.К. Осницький). До вибірки дослідження увійшли 60 студентів (36 дівчат та